

KOMMISSJONEN FOR
GJENOPPTAKELSE AV STRAFFESAKER

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep

0030 Oslo

Deres referanse
200907627 ES
KFH/mk

Deres dato

Vår referanse
2005-00193

Vår dato
30. april 2010

Høring – NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll

Det vises til Deres høringsbrev 15. desember 2009 med frist for å avgi uttalelse innen 1. mai 2010. Det vises også til vårt brev 14. januar 2010.

Gjenopptakelseskommissjonen ønsker å knytte noen kommentarer til utvalgets forslag om sletting av materiale etter at det foreligger rettskraftig dom.

Etter kommisjonens mening kan alt bevismateriale i en straffesak være av betydning ved en eventuell senere begjæring om gjenåpning, og i utgangspunktet bør derfor alt bevismateriale oppbevares for fremtiden, - så langt det er praktisk mulig. Dette må ses i sammenheng med at det ikke er noen tidsfrist for å begjære gjenåpning. Dersom det hadde vært en absolutt frist for å begjære gjenåpning, ville det vært naturlig at plikten til å oppbevare bevismateriale var tidsbegrenset til utløpet av denne fristen.

Betydningen av oppbevaring av bevis, både tinglige bevis og dokumentbevis, er blitt synliggjort gjennom flere av de sakene kommisjonen har hatt til behandling. Destruksjon eller tilbakelevering av bevismateriale har for eksempel gjort etterfølgende DNA-analyse umulig. Kommisjonen har også opplevd at det i de såkalte 0-dokumentene, som ikke føres som en del av straffesaksdokumentene, kan ha vært opplysninger som først på et senere tidspunkt har vist seg å kunne være av betydning for skyldspørsmålet. Dette illustrerer betydningen av at materialet som er innhentet under etterforskingen ikke slettes eller destrueres.

Utvalget foreslår endringer i straffeprosessloven § 216g, som i første ledd skal lyde:

"Påtalemyndigheten skal sørge for at opptak, kopier eller annen gjengivelse fra kommunikasjonskontrollen som ikke er fremlagt som bevis for retten under hovedforhandling, blir slettet når det foreligger rettskraftig dom. Det samme gjelder dersom saken henlegges. Materiale som er fremlagt for retten under hovedforhandlingen, oppbevares sammen med sakens øvrige dokumenter."

I utredningen kapittel 24 behandler utvalget spørsmålet om sletting av materiale som er innhentet ved skjult tvangsmiddelbruk. Her uttales det på side 257 at det er materialet som har vært fremlagt for retten som partene har ansett som viktig for saken og som det er særlige grunner til å kunne dokumentere i ettertid. Dette for å skape notoritet rundt

behandlingen av saken for domstolen, ”men også som grunnlag for en eventuell begjæring om gjenåpning.” Det heter videre i andre spalte:

”Det er særlig hensynet til eventuell gjenåpning av saken som kan begrunne oppbevaring også av slikt materiale. Utvalget har som nevnt hatt møte og innhentet skriftlig redegjørelse fra Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker vedrørende Kommisjonens behov for at materialet oppbevares. Kommisjonen har gitt uttrykk for at det for dens arbeid ville være en fordel om så mye som mulig av materialet innhentet under etterforskingen, blir oppbevart så lenge som mulig. Av hensyn til personvernet til de som rammes av tvangsmiddelbruken finner utvalget imidlertid en slik løsning lite tilfredsstillende. Utvalget anerkjenner selvsagt at gjenåpningsinstituttet utgjør en viktig rettssikkerhetsgaranti, men finner grunn til å understreke at gjenåpning av en straffesak er et ekstraordinært, ikke et alminnelig, rettsmiddel. En straffesak skal i sin alminnelighet finne sin avslutning gjennom hovedforhandling og dom, eventuelt etter anke. Det er normalt i alle de berørtes interesse om en rettskraftig domfellelse eller frifinnelse legges til grunn som en endelig avgjørelse og avslutning av saken.

Etter utvalgets vurdering bør derfor de deler av materialet innhentet ved skjulte tvangsmidler som ikke er fremlagt for retten, slettes.”

Kommisjonen vil til dette bemerke at ett av vilkårene for å gjenåpne en straffesak er at det ”opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge”, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3. Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett.

Utvalgets vurdering om sletting av materialet synes å bygge på en forutsetning om at det er det materialet som har vært fremlagt som bevis for retten som også kan danne grunnlag for en eventuell begjæring om gjenåpning, og at dette materialet derfor må oppbevares. Kommisjonen vil påpeke, som nevnt ovenfor, at utgangspunktet etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 er det motsatte, nemlig at det er omstendigheter og bevis som ikke var fremme for den dømmende rett som kan være av interesse ved en eventuell gjenåpnings sak.

Behandling av begjæringer om gjenåpning reiser i utgangspunktet spørsmål om betydningen av nye påberopte bevis eller omstendigheter i forhold til det bevisbilde som forelå for den dømmende rett. I en slik sammenheng kan bevismidler som ble innhentet under etterforskingen, men ikke ble fremlagt for retten, bli relevante og betydningsfulle, ved at de kan kaste lys over de nye påberopte forhold, og styrke eller svekke betydningen av disse.

Det kan for eksempel tenkes at det, etter rettskraftig dom, dukker opp et nytt vitne som hevdes å ha opplysninger av betydning, som det kan være nødvendig å kontrollere opp mot opplysninger som er innhentet gjennom kommunikasjonskontrollen, - ikke bare den delen som har vært fremlagt for retten og som er i behold, men også den delen som ikke ble fremlagt. Resultatet kan være at opplysningene fra vitnet blir styrket ved gjennomgang av materialet fra kommunikasjonskontrollen, og at dette kan danne grunnlag for gjenåpning. Det kan også være at det nye vitnets forklaring gjør at opplysninger fremkommet gjennom kommunikasjonskontrollen og som tidligere ikke har vært ansett som relevant for saken, likevel kan være egnet til å kaste lys over saken og gjennom dette danne grunnlag for gjenåpning.

Utvalgets forslag om å slette materiale som ikke har vært fremlagt som bevis for retten når dommen er blitt rettskraftig, fratrar dermed domfelte muligheten for i ettertid å kunne dokumentere at det blant det innhentede materialet – som ikke ble fremlagt for den dømmende rett - foreligger opplysninger som kan ha betydning for hans begjæring om gjenåpning av saken. Dersom dette materialet slettes når dommen er rettskraftig, fratras kommisjonen også muligheten til å gjennomgå dette, noe som lett kan føre til spekulasjoner rundt hva som egentlig befant seg av opplysninger i dette materialet. Slike spekulasjoner blir da hengende uten at kommisjonen får mulighet til å undersøke dem nærmere. Det er derfor viktig at nettopp dette materialet oppbevares også etter at det foreligger en rettskraftig dom.

Som begrunnelse for forslaget om sletting, viser utvalget til hensynet til personvernet til den som rammes av tvangsmiddelbruken. Kommisjonen er enig i at dette er et svært tungtveiende hensyn. Dette hensynet må imidlertid veies opp mot et annet tungtveiende hensyn, nemlig hensynet til den domfelte som hevder å være uskyldig dømt. Etter kommisjonens vurdering kan hensynet til personvernet ivaretas ved fastsetting av regler for oppbevaring og tilgang til materialet. En sletting av materialet vil derimot være irreversibel.

Utvalget har også drøftet en mulig deponeringsordning, hvor begjæring om deponering utover rettskraftig dom kan besluttes av retten, hvis det er saklig grunn for en slik oppbevaring. Utvalget anbefaler ikke en slik ordning, og kommisjonen kan heller ikke se at den vil være av praktisk betydning for domfelte i en eventuell gjenåpningssak. Det vil før dommen er rettskraftig og i tiden like etter rettskraftig dom kunne være vanskelig å forutse hvilke deler av materialet som kan være av betydning ved en eventuell senere gjenåpningssak. Det vil som hovedregel være på det tidspunktet det foreligger nye omstendigheter eller bevis at man vil kunne vurdere nytteverdien av det materialet som ble innhentet under etterforskingen og som sammen med de nye opplysningene kan sette saken i et annet lys.

Kommisjonen er i utgangspunktet enig med utvalget i at det normalt vil være i alle berørtes interesse at en rettskraftig domfellelse legges til grunn som en endelig avgjørelse og avslutning av saken. Dette argumentet vil imidlertid ikke ha samme tyngde hvis domfelte er uskyldig dømt og han mener å ha grunnlag for gjenåpning. Sett i lys av en slik situasjon vil enhver sletting og destruksjon av bevismateriale være uheldig, uavhengig av om bevisene har vært fremlagt i retten eller ikke, og uavhengig av om bevisene er innhentet ved skjult etterforskning eller ved ordinær etterforskning.

Kommisjonen ber derfor om at det foreslås regler som ivaretar kommisjonens behov for å kunne vurdere det samlede bevismaterialet i saken med sikte på å klarlegge om det foreligger bevis i saken som kunne ha ført til et annet resultat, dersom det hadde vært fremlagt for den dømmende rett

Med hilsen

Helen Sæter
leder